

Háztömb

A hadijelentés zárómondata ezt mondotta: „... ezenfelül *csapataink utcai harcokban elfoglaltak tíz háztömböt.*” Aztán másról beszélt.

Milyen egy háztömb, két esztendővel azután, hogy egy hadijelentés megemlítette? Az idő kozmetikus kézmozdulatai nem sokat változtattak külzetén. Szemléljük meg. Ez itt a háztömb. Négy utcasor szegélyezi. Az utcasorok között házak állanak, több tucat. E házakban, — mint alkalmi, zavaros nyomok mutatják, — emberek éltek. Az emberek e házakban, — nagyon régen, a történelem előtti időkben, — polgárosult életet étek. E polgárosult élet egykori kerekei az utcáról, szabad szellemmel is jól láthatók, mert a házak utcai homlokzata nagyobbreszt hiányzik.

Ez itt a mi kis, meghitt Pompéjünk. Haladjunk lassan, ügyelegetve, mint turistákhoz illik, mikor a magasztos szemétdombon turkálnak, melynek általánosságban történelem a neve. A lakások külzete nagyjából egyforma. Egy életforma látható itt, történelmi távlatból; inkább csak minta, érték nélkül, mint valamilyen elképesztő áruházban, ahol a polcokon a mintadarabokat állítják ki. Ez itt a méltóságosék háromszobahallja, máriaterézia társalgó, velencei tükörrel és cselédszobával. Minden hamis volt itt, a bútor nem volt Mária Terézia, hanem Wekerle Sándor idejéből való, a csillárt nem Velencében hamisították, hanem a Klauzál-téren. Csak a cseléd volt valóságosan cseléd. Ez itt a nagyságosék kétszobás udvariája, cselédágygal a konyhában, felhúzó ággyal és zongorával a nappaliban. Mint minden tárgynak, amelyet részletre vásárolnak, e romtárgyaknak is különös szaguk van. Ezt az életformát részletre vásárolták és soha nem törlesztették egészen.

Ez itt a bútorozott kapualatti, külön bejárattal, pajkos képzetekkel. A külön bejárat most szószerinti valóság, mert amióta élnek a világon albérlők, soha nem volt még ilyen történelmi valóság a külön, — teljesen külön! — bejárat, közvetlenül az utcáról, kapu és faiak nélkül. A lakások berendezése nagyjából úrias volt, ezt a nyomok is mutatják. Mi volt ez az úriasság? A legtöbb lakásban álperzsa szőnyeggel letakart hencser, kézifestéses ernyővel díszített állólámpa, s egy üvegajtós szekrény jelképezte a kultúrigényt. A könyvszekrényben többnyire egyazon könyvek sorakoztak: magyar remekírók, vászonba kötve, — keveset használt példányok, — néhány útleírás, egy, vagy több kötet Vicki Baum.

A háztömb most, használat után, olyan, mint a meséskönyvekben a titokzatos, rajzolt házak, melyek homlokzatfalát az ámuló gyermekszemek előtt lebontotta a rajzoló, s gyors vonásokkal megmutatta a ház belsejét. Mindent látunk, nincs többé titok, sem magánlaksértés. Ez a „minden” fonákon egyhangú. Száz és száz lakásban ezer és ezer ember élt, különös gondokkal, kedvtelésekkel, s mindegyik szentül hitte, hogy egyéniség, valamilyen egyszeri és remekbefaragott emberi különösség. De most, mikor a háztömbnek nincs többé rejténivalója, az elhagyott otthon ordítva árulkodik a lakók lelki berendezéséről is. A lelkekben sem állonghatott itt másféle bútorzat, mint egy-egy kézfestéses állólámpa képzete, az így felidézett érzelmes hangulattal, s egy-két Vicki Baum. A *genius loci* üvöltöz a romok között, s ez a *genius* sivár. Az eszmék, melyek e lakásokban a lelkeket betöltötték, részletre és hitelre vásárolt eszmék lehettek. Vágyaikat e lakók letörlesztették, havi részletekben, egy életen át. Itt éltünk a háztömbben, s azt hittük, hogy élünk . . . De a valóságban csak laktunk, béreltünk és törlesztettünk. Hitelbe éreztünk és takarékosan voltunk szenvedélyesek. Mindezt világgá kiáltja most a romházból a hely szelleme.

Egy fürdőkád hivalgóan lóg a harmadik és negyedik emelet között, mint az összkomfortos polgáriasultság eszményi hírverése. A fürdőszoba falát kacér módon kék és fehér kockákkal csempézték. Látható a mosdó felett az üvegpalc, ahol a ház démona, az egy-szoba-hallos divathölgy pipereszerei sorakoztak. Most, amikor módunk van végre bepillantani egy civilizáció beton-spanyolfala mögé, nézzük a képet áhítattal. Ez volt a tündérmese: színes csempék, ez a vízlefolyós ábránd, a háttérben egyszoba hallal, hangulatvilágítással, kaktuszokkal, részlettel és Vicki Baummal. Sokáig, egy történelmi korszakon át, sokatigézően titkolta a háztömb e varázsos látomást. Most itt a valóság. Szívünk dobog, mint a gyermek szíve, mikor beles a kulcslyukon át, — ez a kulcslyuk a történelem, — a felnöttek szobájába.

A háztömb pörén mutatja magát, kizsigerelten. Az ötemeletes központifütéses társasháznak kilóg a bele. Egy erkély oly riadtan hajol a mélység fölé, mint egy öngyilkos, aki ugrás közben meggondolta magát. Néhol egy kémény mered a magasba, mint felemelt mutatóujj, mely minden földi dolgok rendetlensége közepette az örök eszményekre figyelmeztet. Körötte a semmi. Mi volt az eszmény, mely a háztömb lakóinak szívét és eszméletét eltöltötte? Nyilvánvalóan a rend. De a rend felrobbant egy napon, s a háztömb most levegősebb. A lakók egy napon megértették, hogy a rendetlenség nagyobb erő, mint a rend. Erre tanít a megmaradt kémény, felemelt mutatóujjal.

Itt, tétova jelek szerint, egy gyógyszerár volt, ahol nemrégén aggályosan állongtak emberek, vénnyel kezükben; orvosságra vártak, édes szirupra, vagy keserümákonyra, mely elhozza kehes, törékeny életükbe a biztos enyhülést, a végleges gyógyulást. A tudomány halad, mondták reménykedve és köhögtek. A tudomány va-

lóban haladt. Ezt megértették, mikor a háztömb, — hála a tudomány haladásának, — egy napon felrobbant.

A madridi ördög, aki leemelte a házak fedelét, hogy meglesse a falak mögött rejtőző emberek életét, látnivalóan szerény kontár, zöldfülű kezdő versenytársához, az emberhez képest. A tűzfalak között szél jár, könnyű kézzel söpör szemetet, törmelékét, papírdarabokat, melyeken számok, becenevek, rögeszmék halványodnak. Ez a szél közömbös és nagylelkű. Átjárja a háztömböt, mint az idő az életet. Egy napon minden kiderül. Mi volt hát a titok, a falak mögött, a modor mögött, mi volt a valóság? Ez volt: egy kevés szemét és néhány rögeszme. Az is törlesztésre és részletre.

Márai Sándor

Magyarok

*Kürt bűg s gőz száll: óriási lepke.
Egy hajótest lassan megre meg.
Indul. Inkább dokkjában pihenne,
Am paskolják zöldes tengerek;
Elúszatják messzi szigetekre:
Üres gyomrát színig töltse meg.*

*Itt is, ott is sok távoli gyarmat
És mindenütt egyizű a szó;
Drága tájak s mind adni akarnak,
Hódolnak, mind hű alattvaló
S megy a hajó és mindent bealhat
Nagy hasába, sokat elbiró.*

*Eszik egyre s nem rontja a gyomrát:
Amit lenyelt, majd mindent kiad;
Az ajkai perc alatt kiöntják,
Mít elnyelt a hosszú út alatt:
Tea, vadhús, a rum és piros rák
Ezer úton szerteszét szalad*

*S akik távol izzadtak, lihegték,
Azokból itt több már nem marad:
Csak amit a tányérokra tesznek
S elfogyaszt egy boldog pillanat
S kinjából a feltört tenyereknek
Csak e kedves, izes hódolat.*